

PHÁT TRIỂN TIỀM NĂNG DU LỊCH TÂM LINH TẠI ĐỀN GIÓNG, HUYỆN SÓC SƠN, HÀ NỘI

Vũ Thị Quỳnh Anh^{*}, Trần Thị Trang

Trường Đại học Kinh tế & Quản trị kinh doanh - ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Nhằm phát triển du lịch tâm linh tại đền Gióng, huyện Sóc Sơn, Hà Nội tác giả đã đưa vào tiềm năng du lịch tâm linh, cùng với việc đánh giá thực trạng hoạt động du lịch tâm linh tại đây thông qua: Số lượng khách, doanh thu, cơ sở vật chất, nguồn nhân lực phục vụ du lịch. Từ đó đưa ra một số giải pháp cụ thể để phát triển du lịch tâm linh tại đền Gióng đó là: Bảo tồn, cải tạo và đẩy mạnh khai thác di tích trong phát triển du lịch tâm linh; Phục dựng "Hội Gióng ở đền Gióng huyện Sóc Sơn" ở tầm quốc gia theo kịch bản Sơ Văn hoá – Thông tin Hà Nội xây dựng, Tuyên truyền, quảng bá hình ảnh của đền Gióng, Đa dạng các loại đặc sản, dịch vụ ăn uống, Bình ổn giá cả dịch vụ, Đào tạo và phát triển nguồn nhân lực.

Từ khóa: Du lịch tâm linh, Đền Gióng, Sóc Sơn, tiềm năng du lịch, Hà Nội

ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong những năm gần đây, du lịch tâm linh đang rất phát triển tại nhiều nước trên thế giới như Italia, Thái Lan, Nepal, Ấn Độ... Xong, ở Việt Nam còn chưa phát triển hình thức du lịch này. Đối với các nước trên thế giới, du lịch tâm linh gắn liền với du lịch tôn giáo thì ở Việt Nam du lịch tâm linh hướng về cội nguồn, về lịch sử thờ cúng tổ tiên. Trên khắp đất nước Việt Nam ta đều bắt gặp những dấu tích của ông cha trong quá trình dựng nước và giữ nước như: các di tích lịch sử, văn hóa, phong tục tập quán, các lễ hội, đền chùa... có thể đưa chúng vào khai thác với hình thức du lịch tâm linh.

Đền Gióng, huyện Sóc Sơn, Hà Nội là một trong số những di tích với truyền thuyết Thánh Gióng thể hiện sức mạnh đoàn kết, khát khao hòa bình dân tộc. Để tưởng nhớ về vị Thánh bắt từ đó, người dân nơi đây đã lập đền thờ, dựng tượng Thánh Gióng, tổ chức lễ hội và đưa nó trở thành một hệ thống quy mô, được trùng tu hàng năm. Lễ hội Gióng (Sóc Sơn) cùng hội Gióng (Phù Đổng) được UNESCO công nhận là di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại. Nhưng chỉ khi Tết đến xuân về thì nơi đây mới tập nập khách thập phương cùng người dân xung quanh đến cầu phúc, xin

lộc đầu xuân chứ chưa mang tính chất tham quan, du lịch. Với những khách thập phương đến đây chưa thực sự hiểu hết những giá trị tâm linh của khu đền cũng như ban quản lý chưa có kế hoạch để khai thác triệt để và phát triển hình thức du lịch tâm linh cho đền Gióng. Việc nghiên cứu phát triển tiềm năng du lịch tâm linh của đền Gióng là vấn đề hết sức cấp thiết để bảo tồn và duy trì giá trị tâm linh mà nó mang trong mình.

Du lịch tâm linh

Theo luật du lịch Việt Nam: Du lịch là các hoạt động có liên quan đến chuyến đi của con người ngoài nơi cư trú thường xuyên của mình nhằm đáp ứng nhu cầu tham quan, tìm hiểu, giải trí, nghỉ dưỡng trong thời gian nhất định².

Du lịch tâm linh là hoạt động của du khách tiến hành các hoạt động tham quan, tìm hiểu văn hóa lịch sử, triết giáo, cầu nguyện, cúng tế, chiêm bái, tri ân, báo hiếu, thiện, tham gia lễ hội. Thông qua đó, hoạt động du lịch tâm linh mang lại những cảm nhận, giá trị trải nghiệm và giải thoát trong tâm hồn con người, cân bằng và củng cố đức tin, hướng tới những giá trị chân, thiện, mỹ và góp phần nâng cao chất lượng cuộc sống.

Du lịch tâm linh bao gồm các hoạt động chủ yếu sau:

^{*} Tel:

² (Điều 4- Luật du lịch Việt Nam số 44/2005/QH11)

- Hành hương đến những diễm tâm linh như: Chùa có thể kể đến như: chùa Diệu Giác (Diệu Giác Tự) - Quảng Ngãi, chùa Vĩnh Nghiêm - Bắc Giang, chùa Vĩnh Tràng - Tiền Giang, chùa Dầu (Diên Ứng) - Bắc Ninh (cả nước có trên 465 ngôi chùa được xếp hạng di tích lịch sử văn hóa quốc gia); Ngoài ra còn có các tòa thánh, đền, đài, lăng, tẩm, phủ, khu tường niệm là nơi thờ cúng thành hoàng, thờ mẫu, thờ cúng tổ nghề, thờ tam phủ, tứ phủ, thờ tứ pháp, thờ bốn vị tử bất tử, thờ danh nhân, anh hùng dân tộc, thờ tào quan, thổ địa...

- Tham quan, văn cảnh, thường ngoạn không gian cảnh quan và không gian kiến trúc, điêu khắc gắn với diễm tâm linh; Tìm hiểu văn hóa gắn với lịch sử tôn giáo và lối sống bản địa, những giá trị di sản văn hóa gắn với diễm tâm linh

- Tham gia lễ hội tín ngưỡng, dân gian.

Tiềm năng du lịch tâm linh ở đền Gióng, huyện Sóc Sơn, Hà Nội

Khu di tích lịch sử đền Sóc là nơi gắn với truyền thuyết anh hùng thành Gióng bay về trời sau khi đánh thắng giặc Ân. Khu di tích này được Vua Lê Đại Hành cho xây dựng năm 980 tại khu vực núi Sóc, thôn Vệ Linh, xã Phú Linh, huyện Sóc Sơn, Hà Nội và được xếp hạng di tích quốc gia năm 1962. Đến nay đã trải qua 13 lần trùng tu nhưng vẫn giữ nguyên được kiểu dáng kiến trúc, quy mô và vị trí của các công trình. Khu di tích lịch sử đền Sóc vẫn giữ được nhiều giá trị lịch sử văn hóa vô giá, góp phần vào công cuộc bảo tồn và phát huy nền văn hóa Việt Nam. Khu di tích đền Gióng gồm có 6 công trình kiến tạo, mỗi công trình có một giá trị lịch sử, giá trị nghệ thuật riêng biệt. Đó là: đền Thượng, đền Mẫu, đền Trình (đền Hạ), chùa Đại Bi (Đại Bi Tự), chùa Non Nước và khu nhà bia (nơi có lăng bia đá 8 mặt). Tâm điểm của tập hợp các di tích này là đền Thượng, nơi thờ Đức Thánh Gióng với quy mô đồ sộ, kiến trúc theo kiểu chuôi vó, bên ngoài ngôi đền gồm năm gian hai trái, bên trong là hậu cung. Cách bài trí trong đền, cách sắp xếp đồ thờ, khí cụ... tạo ra sự linh thiêng của nơi thờ cúng thần linh. Ngôi đền có cách bài trí sắp xếp mang đậm dấu ấn văn hóa Việt³.

Thực trạng hoạt động du lịch tâm linh ở đền Gióng, huyện Sóc Sơn, Hà Nội

Số lượng khách du lịch đến đền Gióng giai đoạn 2013 - 2015

Khách du lịch là cơ sở cho sự phát triển du lịch. Hàng năm, khu di tích danh thắng Sóc Sơn đón một số lượng khách du lịch tương đối lớn. Cùng với sự phát triển chung của nền kinh tế, du lịch đền Gióng đã có những bước tăng trưởng đáng kể, lượng khách du lịch đến đây ngày một tăng. Số lượng khách trong mấy ngày hội chính có khi lên đến hàng chục vạn người. Lễ hội được tổ chức trang nghiêm, linh thiêng, không khí lễ hội vui tươi, lành mạnh, được quần chúng nhân dân nhiệt tình tham gia.

Với quyết định số 22/2001/QĐ - UB ngày 08/05/2001 của UBND thành phố Hà Nội về việc phê duyệt quy hoạch chi tiết khu du lịch văn hoá nghỉ ngơi cuối tuần khu vực đền Sóc Sơn thì nơi đây sẽ là điểm đến lý tưởng của nhân dân thủ đô và khách thập phương về dâng hương, tham quan du lịch.

Số lượt khách du lịch trong năm cũng như trong ngày hội chính ngày càng gia tăng, đây là một dấu hiệu tốt cho sức hút của hội Gióng hàng năm. Tính đến hết ngày mừng 6 âm lịch năm Bình Thân (2016) đã ghi nhận khoảng 210.000 lượt khách ghé thăm.

Tuy nhiên, khách du lịch đến đây chủ yếu là khách nội địa, phần lớn họ đến vào mùa lễ hội. Khách du lịch quốc tế đến với khu di tích đền Sóc cũng có nhưng không nhiều, chủ yếu là khách nước ngoài công tác tại Hà Nội.

Qua bảng trên ta thấy số lượt khách quốc tế đến với đền Gióng trung bình năm chỉ chiếm không quá 20% trong giai đoạn 2013 - 2015. Như vậy, sức hút của đền Gióng với du khách quốc tế chưa cao, nguyên nhân là do công tác quảng bá hình ảnh còn yếu kém. Một phần nguyên nhân nữa là do khu di tích chưa hoàn thiện các công tác tu sửa bảo dưỡng các công trình trong khuôn viên, chưa hoàn thiện hệ thống giao thông đi vào công đền làm cho du khách quốc tế bất tiện trong việc di chuyển, tham quan.

³<https://denchuavietnam.net/den-soc-den-giong-soc-son-ha-noi>

Bảng 1: Số lượt khách du lịch tới đền Gióng giai đoạn 2013-2015

Chỉ tiêu	Năm 2013	Năm 2014	Năm 2015	Chênh lệch 2014/2013		Chênh lệch 2015/2014	
				Mức	%	Mức	%
				Số lượt khách cả năm (lượt)	150 492	170 009	203 345
Số lượt khách trong ngày hội (lượt)	56 734	78 590	90 067	21 856	38,52	11 477	14,60
Tỷ lệ khách trong ngày hội/năm (%)	37,7	46,23	44,29	-	-	-	-

(Nguồn: Trung tâm quản lý khu Du lịch – Di tích đền Sóc Sơn)

Bảng 2. Số lượt khách du lịch tới đền Gióng chia theo đối tượng giai đoạn 2013-2015

Chỉ tiêu	Năm 2013	Năm 2014	Năm 2015	Chênh lệch 2014/2013		Chênh lệch 2015/2014	
				Mức	%	Mức	%
				Số lượt khách quốc tế (lượt)	28.089	31 209	35.120
Lượt khách nội địa (lượt)	122 403	138 800	168.225	16.397	13,40	29.425	21,20
Tổng số lượt khách cả năm (lượt)	150.492	170.009	203.345	19.517	12,97	33 336	19,61

(Nguồn: Trung tâm quản lý khu Du lịch – Di tích đền Sóc Sơn)

Doanh thu từ hoạt động du lịch tâm linh tại đền Gióng giai đoạn 2013-2015

Trung tâm quản lý khu Du lịch - Di tích đền Sóc Sơn được thành lập là đơn vị sự nghiệp với nhiệm vụ chính: bảo vệ, giữ gìn và bảo tồn di tích. Bên cạnh đó là nhiệm vụ đón tiếp, hướng dẫn du khách, trông giữ phương tiện, quản lý tiền công đức và thu lệ phí của những người làm dịch vụ tại khu di tích. Khách du lịch đến đây thường với nhiều mục đích như tâm linh lễ Phật, tham quan tìm hiểu kiến trúc, thưởng ngoạn phong cảnh thiên nhiên kỳ vĩ... Du khách đến đây chủ yếu chỉ dừng chân trong một ngày nên nhu cầu sử dụng dịch vụ là không nhiều và lưu trú hầu như là không có. Mức chi tiêu của du khách tại đây còn rất thấp, chủ yếu khách chỉ công đức và mua quà lưu niệm. Dưới đây là bảng doanh thu đã thống kê được từ một số hoạt động tại đền Gióng:

Bảng 3. Doanh thu ở đền Gióng giai đoạn 2013-2015

EVT: Triệu đồng

Chỉ tiêu	Năm 2013	Năm 2014	Năm 2015	Chênh lệch 2014/2013		Chênh lệch 2015/2014	
				Mức	%	Mức	%
				Tiền công đức	1.506	1 879	2 432
Tiền vé xe	554	571	572	17	3,07	1	0,18
Các khoản thu khác	212	242	266	30	14,15	24	9,92
Tổng	2.272	2.692	3 270	420	18,49	578	21,47

(Nguồn: Trung tâm quản lý khu Du lịch – Di tích đền Sóc Sơn)

Như vậy, cùng với sự tăng lên của số lượng khách đến đền Gióng thì doanh thu từ các hoạt động tại đây cũng tăng lên. Trong các khoản thu được tại đền Gióng thì tiền công đức chiếm tỉ lệ cao nhất và so với 2014 thì 2015 đã tăng lên 553 triệu đồng tương ứng tỷ lệ tăng 29,43%.

Cơ sở vật chất

Đến với đền Gióng, du khách sẽ được thăm quan 6 di tích: đền Thượng, đền Trình, đền Mẫu, chùa Đại Bi, chùa Non Nước, lăng bia đá 8 mặt và tượng đài Thánh Gióng bay về

trời. Cùng với đó, các cơ sở vật chất khác cũng dần được đầu tư để phục vụ tốt hơn cho du khách.

- Hệ thống đường giao thông vào khu di tích đang được lát nhựa và ngày càng mở rộng hơn nữa.

- Hệ thống điện nước, thông tin liên lạc không ngừng được nâng cấp và ngày càng đảm bảo đáp ứng được nhu cầu của du khách.

- Hệ thống các cơ sở lưu trú là một trong những yếu tố hết sức quan trọng ảnh hưởng tới phát triển du lịch. Tại khu di tích, cho đến

nay vẫn chưa có một khách sạn nào mà chỉ có một số ít nhà nghỉ. Hơn nữa khách du lịch đến đây chỉ ở lại trong một ngày, xung quanh khu di tích lại không có điểm du lịch nào hấp dẫn để khách có thể lưu trú lại qua đêm nên nhu cầu sử dụng dịch vụ này là rất ít.

- Hệ thống các nhà hàng ăn uống tại khu di tích hiện nay đang rất thiếu. Tại đây chủ yếu chỉ có các quán ăn bình dân với đặc điểm chung là nằm ngoài hệ thống khu di tích. Hầu hết các nhà hàng, quán ăn này có quy mô nhỏ, trang bị đơn giản, giá rẻ và chưa đảm bảo tiêu chuẩn vệ sinh, trình độ phục vụ kèm đó chưa được đào tạo về nghiệp vụ du lịch.

- Hệ thống các phương tiện vui chơi giải trí tại đây nhìn chung là chưa phát triển, máy móc thiết bị phục vụ chưa đảm bảo an toàn cho du khách, còn thô sơ, chủ yếu là máy móc tự chế.

Nguồn nhân lực phục vụ du lịch tâm linh ở đền Gióng, huyện Sóc Sơn – Hà Nội

Hiện tại, trung tâm quản lý khu Du lịch – Di tích đền Sóc Sơn là bộ phận trực tiếp quản lý, bảo tồn, tôn tạo, phát huy các giá trị của di tích; Tổ chức các hoạt động lễ hội truyền thống, hoạt động văn hoá, du lịch, tâm linh tại khu di tích lịch sử, danh thắng đền Gióng.

Ngoài ra, thủ đô Hà Nội còn là nơi tập trung rất nhiều trường đại học, cao đẳng hàng năm đào tạo ra rất nhiều lao động trong ngành du lịch. Đây là nguồn lao động dồi dào có thể phục vụ cho du lịch tại đền Gióng.

Giải pháp phát triển du lịch tâm linh ở đền Gióng, huyện Sóc Sơn, Hà Nội

Thứ nhất, bảo tồn, cải tạo và đẩy mạnh khai thác di tích trong phát triển du lịch tâm linh. Trung tâm quản lý đền Gióng cần chú trọng tu sửa các công trình, khai thác thêm diện tích không gian đưa vào sử dụng; Xây dựng thêm nhà nghỉ chân tại các núi trên đường đến chùa Non Nước, tượng đài Thánh Gióng; Triển khai đưa xe bus vào tuyến đường dẫn vào cổng đền; Quy hoạch xây dựng thêm nhà khách, nhà nghỉ qua đêm, nhà hàng ăn uống đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm.

Thứ hai, phục dựng “Hội Gióng ở Đền Gióng huyện Sóc Sơn” ở tầm quốc gia theo kịch bản Sơ Văn hoá Thông tin Hà Nội xây dựng. Đưa vào kịch bản du lịch Văn hoá – Thông tin Hà Nội xây dựng, trung tâm quản lý phổ biến triển khai đến từng địa phương đăng lễ vật vào ngày hội chính về cách làm lễ vật, nghi thức, thời gian diễn ra lễ hội. Phục dựng các trò chơi dân gian trong lễ hội. Bên cạnh đó cũng đa dạng thêm các trò chơi dân gian cho phù hợp với không khí lễ hội truyền thống như bịt mắt bắt dê, đánh đu, đi cà kheo...

Thứ ba, công tác tuyên truyền, quảng bá hình ảnh của đền Gióng. Cần tuyên truyền mạnh mẽ và sâu rộng đến đông đảo người dân địa phương, các thế hệ các tầng lớp khác nhau về những giá trị văn hóa lịch sử của khu di tích tâm linh đền Gióng. Tăng cường quảng bá hình ảnh đền Gióng thông qua các phương tiện thông tin đại chúng như: tivi, tạp chí, báo, internet, các trang mạng xã hội.

Thứ tư, đa dạng các loại đặc sản, dịch vụ ăn uống. Hiện nay, sản phẩm đặc sản mang dấu ấn của đền Gióng hầu như không có, chủ yếu là những sản phẩm mang từ nơi khác đến đóng gói và dán nhãn của đền Gióng. Do vậy, có thể đưa vào đặc sản của địa phương, tạo ra các sản phẩm riêng biệt để đưa thêm vào các gian hàng. Thêm vào đó, dịch vụ ăn uống là một dịch vụ thiết yếu cần được đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm, chính quyền địa phương cũng như trung tâm cần có trách nhiệm thường xuyên giám sát, kiểm tra chất lượng an toàn, vệ sinh của khu vực kinh doanh, Mở rộng không gian phục vụ ăn uống, quy hoạch xây dựng nhà hàng sạch sẽ, sử dụng thiết bị an toàn; Tổ chức triển lãm, hội chợ ẩm thực các món ăn dân gian hoặc các món ăn gắn liền với Thánh Gióng: cơm nắm, dưa cà.

Thứ năm, bình ổn giá cả dịch vụ. Trung tâm nên phổ biến giá cả các loại dịch vụ thiết yếu như: dịch vụ trông xe, dịch vụ vận chuyển, di chuyển lên chùa Non Nước và tượng đài Thánh Gióng với du khách để du khách

không bị chật chém, lừa đảo khi du lịch tại đây. Thành lập đội giám sát, thanh tra sau đó phân bổ cán bộ trong đội đến các chốt giám sát, thanh tra giá cả.

Thứ sáu, đào tạo và phát triển nguồn nhân lực. Hiện tại, trung tâm đã đi vào hoạt động quy củ, nề nếp nhưng vẫn còn thiếu hướng dẫn viên, đặc biệt là vào mùa lễ hội. Đây là lực lượng quan trọng để có thể giúp du khách hiểu và cảm nhận được toàn bộ giá trị của đền Gióng. Do vậy, cần thực hiện đào tạo lại, đào tạo mới hoặc tuyển chọn, tiếp nhận sinh viên đến thực tập phục vụ cho mùa lễ hội đông du khách. Trung tâm đưa ra chính sách thu hút nhân tài về phục vụ cho ngành du lịch để phát triển du lịch tại địa phương, đặc biệt là con em địa phương. Vì con em địa phương là những người hiểu rõ địa hình, đặc điểm nơi đây nhất. Ngoài ra, để tổ chức tốt lễ hội đền Gióng thì đơn vị tổ chức cần có sự hiểu biết sâu rộng về lễ hội, các nghi thức, lịch sử di tích. Do vậy, trung tâm cần thường xuyên tập huấn công tác tổ chức lễ hội, đánh giá trình độ chuyên môn, phân công đúng nhiệm vụ cho các cán bộ, nhân viên.

KẾT LUẬN

Du lịch tâm linh đã và đang dần trở thành hình thức du lịch phổ biến ở cả trong nước, nước ngoài và ngày càng đa dạng các hoạt

SUMMARY

DEVELOPMENT OF POTENTIAL OF SPIRITUAL TOURISM IN GIONG TEMPLE, SOC SON DISTRICT, HANOI

Vu Thi Quynh Anh^{*}, Tran Thi Trang
University of Economics and Business Administration - TNU

Hanoi-based author has attempted to develop the spiritual tourism potentials in Giong Temple, Soc Son District along with the assessment of the current status of tourism activities, as follows: Number of sales, facilities, and human resources for tourism. Since then, some concrete solutions to develop spiritual tourism in Giong Temple were identified as follows: Conservation, rehabilitation and promoting miring relics in the spiritual development of tourism; Reconstruction "akin Giong Temple in Soc Son district" at the national level under the Department of Culture script - Information Hanoi construction; Propaganda, promoting the image of Giong Temple; Variety of specialties, catering services; Service price stability, Training and development of human resources.

Keywords: *Spiritual tourism, Giong Temple, Soc Son, tourism potential, Hanoi*

Ngày nhận bài: 18/7/2016; Ngày phân biên: 03/8/2016; Ngày duyệt đăng: 31/03/2017

động. Du lịch tâm linh ở nước ta hướng tới cội nguồn, lịch sử dân tộc, tìm hiểu giá trị văn hóa truyền thống trong các lễ hội, di tích, truyền thuyết... Lễ hội Gióng và đền Gióng là điểm du lịch tâm linh lý tưởng, có không gian yên tĩnh, thoáng mát rất thích hợp cho những du khách rời xa những ồn ào của đô thị. Nơi đây còn là di tích kể về truyền thuyết Thánh Gióng, một người anh hùng của dân tộc.

Hiện tại, trung tâm đang hướng di tích đền Gióng thành khu du lịch tâm linh nhưng vẫn còn nhiều khó khăn trong việc phát triển du lịch nơi đây. Do vậy, những giải pháp được đề xuất của nhóm nghiên cứu sẽ góp phần trong việc phát triển du lịch tâm linh tại đền Gióng, huyện Sóc Sơn, Hà Nội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đề án "Phát huy giá trị không gian Lễ hội Gióng tại Gia Lâm và Sóc Sơn" Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch (VHTT&DL) Hà Nội 2014.
2. Nghị quyết về việc thông qua quy hoạch phát triển du lịch thành phố Hà Nội đến năm 2020, định hướng đến năm 2030 của HĐND TP Hà Nội khóa XIV, kỳ họp thứ 5 (Từ ngày 10/7/2012 đến ngày 13/7/2012)
3. Trần Văn Thông, Giáo trình tổng quan du lịch, Nhà xuất bản ĐHQG TP HCM 2006
4. Website chính thức của khu di tích Đền Gióng www.dengiongsocson.com.vn